

Порука из прошлости као временска и историјска стрела у Савременом Добу

Поруке из прошлости често посећују нашу садашњост, а некако су увек одређена оставштина за будућност. И оне у некој временској релацији могу поново постати једна пуна стварност и могу задобити један пуни значај и смисао. У свом том порицању и потврђивању одређени искази остају закључци који јесу такви какви јесу без обзира какво им ми значење приписивали. Они увек имају неко језгро, било истинито било лажно.

Тако је и нас посетило једно давно духовно излагање које је врло битно за наша савремена разматрања у савременом свету. Питамо се одкуда тај исказ у том давном времену, а да је тако актуелан у овој нашој савремености и да је тако свеж и млад, а тако је давно речен? Сам Господ зна и само Господње Знање нам може рећи одкуда.

Овај исказ се тиче одређених научних поставки које данас имају неке од највећих степена важности у "модерној" и "званичној" науци. И духовна порука којој ћемо се посветити биће једна историјска и временска стрела која је полетела из давнина и долетела до садашњег времена указујући на то да савремена доба у којима живимо итекако требају поуке прошлости да би могла да наставе свој живот и у будућности.

Како нешто има духовну снагу после толико векова не као неки реликт, већ као једна жива истина која нам је насушна и неопходна? Идући путем народне умотворине: сан је лажа, а Бог истина, видимо да је оно што је жива истина нешто увек исто и вечно, видимо да је божанска и да је сам Бог и као таква она не може бити ограничена епохом, духом времена или неком историјском конјуктуром.

Нажалост, као људи имамо потребу да некада крајње неправедно занемаримо те поруке прошлости које имају једно вечно важење. Занемарити и заборавити може бити донекле и опростиво, али намерно омаловажавати и презирати јесте за сваку осуду. Понекад је савремено друштво баш такво, омаловажавајуће и презируће према свему претходном. Зато је ова поука и порука одређена духовна стрела која погађа у срж и језгро данашњег времена. И та порука и поука није једина и усамљена. Можемо доћи до закључка да свака порука из прошлости може бити поука будућности само је питање њеног духовног усмерења и како то усмерење људи користе. Да ли га благоупотребљавају или га злоупотребљавају.

Овај исказ тиче се баш одређеног наукословног излагања и као такав битан је и за одређена научна разматрања. Он је интригантан и енигматичан, али није

мистериозан и није према људима неоткривењски. Насупрот томе овај исказ отвара и отвориће видике многим о једном дубоком духовном пренадзначењу. А то пренадзначење јесте и једно трезвено схватање.

Почећемо читаву ову наукословну причу једним уводним и значајним излагањем. Опште је познато да су тројица научника у првој половини двадесетог века дошли до коначних закључака да су простор и време релативни и да је универзум настао из једног исконског атома или из једне тачке. То су наравно Ајнштајн, Леметр и Фридман. Данас неки сматрају да је Ајнштајн до ових открића дошао заједно са својом женом Милевом Марић Ајнштајн, док други сматрају да се то ипак десило самостално. У сваком случају њихови закључци су преокренули савремену физику и дали јој један потпуно нови правац и једно сасвим ново значење.

Оно што је познато јесте да су оваквим закључцима претходили закључци чувеног научника Руђера Јосипа Бошковића који је у својој *Теорији природне филозофије* непосредно тврдио да су простор и време релативни¹. Наравно, Бошковић се у овом одељку позива на Лајбница који је са своји релационизмом претходио Бошковићевој поставци. Лајбниц, наиме, каже да простор није ништа друго него низ релација између одређених тела².

Видимо да ова поставка релативности се некако упоредно развијала са њутновским поставкама апсолутности простора и времена и његове класичне небеске механике.

Али закључци о томе да је васељена настала из једне тачке или из једног згуснутог стања није нешто што је тако ново и није нешто што се појавило у историји од скоро. И код Индуса имамо тај постанак из једног јаја, али нас интригира једно посматрање које је приметио један српских астроном у сарадњи са својим иностраним колегама. То је професор Милан С. Димитријевић. Професор Димитријевић је свом тексту, указујући на допринос византијске науке, забележио:

"Селективно помињући само Грегорија из Нисе, можемо рећи да је сматран за експерта у математици и астрономији свога доба, као и за великог космолога; добро је познато да је написао да је почетак Универзума у *'семену-сличној снази, датој (од Господа) ка стварању свега'* (Gregorius of Nyssa, P.G. 44, 77D). Ова *'семену-слична снага'* одговарала би у модерној терминологији ултра густој почетној маси у Теорији Великог праска, а исказ *'ка стварању свега'* наглашава

¹ THEORIA PILOSOPHIAE NATURALIS Pa ROGERIO JOSEPHO BOSCOVICH, EDITIO VENETA PRIMA, VENETIS, MDCLXIII., Ex Typographia Remondiniana, стр.393

² Exchange of papers between Leibniz and Clarke, G.W. Leibniz and Samuel Clarke, Copyright Jonathan Bennett 2017. All rights reserved, стр. 10

динамику космичке експлозије и кретање од ‘могућности’ до ‘оснажености’ (Metallinos 2006, стр. 5)."³

Видимо да је професор Димитријевић анализирао једног од најзначајнијих Светих Отаца и тиме је указао на онај светоотачки научни образац из кога су касније настали византијски полихистори као они који су обликовали један свој самосвојни научни метод и образац. Светоотачки духовни образац имао је у свом склопу и науку и наука је један од неопходних духовних облика православне цивилизације, зато што су још и пророци и апостоли говорили о науци Господњој. А исказ светога Григорија Ниског изгледао је овако: "Према таквом схватању, утврђујемо, постављање у средину реченице овде написаног: *земља је била невидљива и неустројена* (Пост. 1, 2); а из овога јавља се, да је све било у могућности при првом усмерењу Божјем ка стварању, као да из неких уградних снага, семено биће васионе није било још у свакој од појединачних ствари."⁴

Наравно Григорије Ниски ово своје научење изводи из саме јеванђелске науке и из самог Господњег Излагања:

"А он говораше: Чему је слично Царство Божије, и са чиме ћу га упоредити?; Слично је зрну горушичном, које узевши човјек баци у врт свој, и узрасте и поста дрво велико, и птице небеске настанише се на гранама његовим" (Лк.13, 18, 19).

Ова парабола јесте парабола Царства Божјег. А парабола Царства Божјег јесте овај острани свет. Сам јеванђелист Матеј после ове параболе наглашава: "Да се испуни што је речено преко пророка који говори: Отворићу у причама уста своја, исказаћу сакривено од постања свијета" (Мт. 13, 35).

Дакле, ове параболске речи нису нешто што је само наравоученијска прича, већ излагање Господње о тајнама постања света. Свет је настао из семена и израстао као неко дрво. Наравно то је само симболично излагање. Дакле, из једног семена као из једне тачке настаје васиона и расте као неко дрво у свим правцима. По овој параболу Царства Божјег, чији одраз јесте царство земаљско, и сам Григорије Ниски се управљао када је говорио о семеном бићу васионе. То семено биће васионе јесте она бесконачна згуснутост једне тачке из које настаје васионски свет.

Видимо да овај свет као творевина није ништа друго до парабола Царства Божјег. Он је одраз, саопштен Христовом науком, Царства Божјег. Свет је

³ ЕВСТРАТИЈЕ ТЕОДОСИЈУ, ВАСИЛИЈЕ Н. МАНИМАНИС, МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ: ДОПРИНОС ВИЗАНТИЈЕ ПРИРОДНИМ НАУКАМА – ВИЗАНТИЈСКИ АСТРОНОМИ И НАУЧНИЦИ, Зборник радова конференције "Развој астрономије код Срба VI" Београд, 22-26. април 2010, уредник М. С. Димитријевић Публ. Астр. друш. "Руђер Бошковић" бр. 10, 2011, 693-706.

⁴ ТВОРЕНИЯ СВЯТЫХЪ ОЦЕВЪ, въ русскомъ переводѣ издаваемыхъ при МОСКОВСКОЙ ДУХОВНОЙ АКАДЕМИИ, Томъ тридцат седмой., ТВОРЕНИЯ СВЯТАГО ГРИГОРИЯ НИССКАГО, часть первая., МОСКВА, ТИПОГРАФИЯ В. ГОТЪ., 1861, стр.21

настао из нечега што је као зрно горушичино, из једног семеног бића васионе, из једне тачке. И о томе ова парабола говори. Јер царство земаљско није ништа друго него прича испричана Царством Божјим. Јер како Царство Божје може бити упоређено са неким семеном? Оно је вечно и превазилази сва поређења, али када кроз параболу о настанку царства земаљског – оностраног Господ каже да је Царство Божје **као** неко семе или зрно најмање које постаје Највеће Дрво, он каже да се Царство Божје пореди са нечим што је најмање зрно које је постало Највеће Дрво. Наравно кроз параболу имамо симбол симбола, јер ако је царство земаљско одраз и слика Царства Божјег, онда је зрно и семе горушичино (најмање) симбол тог одраза, слика те слике. Дакле, царство земаљско је као неко најмање семе које постаје Највеће Дрво у башти. Башта је вечно Царство Божје у коме је царство земаљско само једно дрво, додуше највеће, али само једно од осталих стабала и осталих дрвећа. Оно се грана, шири и расте. У корену невидљиво, али и видљиво у стаблу, листу, цвету и плоду. Дакле, васиони свет, царство земаљско има и свој видљиви и невидљиви део. Невидљиви део је свакако као корен доста већи од видљивог.

И тако на основу јеванђелске–Господње науке Григорије Ниски пише о семеном бићу васионе које је било у могућности при Божјем усмерењу ка стварању.

Тек после неких хиљаду и по година, после светоотачке Науке, "модерна наука" долази до закључка о Великом Праску и настанку васионе из једног "исконског атома" и из једне стационарне тачке. И ово је свакако једна врста временске и историјске стреле која прескаче векове и доноси нам поруку у Савременом Добу.

Модерна наука ни дан данас не може да стане раме уз раме са постањакном науком из петокњижја Мојсијевог. Јер ни дан данас модерна наука не може да одреди шта је та земља која је безоблична, пуста, тамна, бездана (Пост. 1, 2). Василије Велики земљу назива праелементом⁵ и из тога видимо да земља није планета него одређени прапочетак и праоснов, а тај закључак имамо тек код Леметра у причи о "исконском атому" из кога је настала васиона. Дакле, опет та стрела кроз шеснаест векова погађа у научну мету двадесетог века.

Видимо да ни данас наука не може да дође до одгонетања о безобличности, пустињи, тами и бездану, а то су појмови који одређују праелеменат–земљу. Из тог праелемента настаје целокупна творевина и постање. То има пуноћу у параболи о горушичином зрну из кога настаје нешто највеће у нечему Великом.

Наравно да у схватању православног света предност мора да има светоотачка и профетапостолошка наука, а спољашња наука се само сагледава и признаје онолико колико је она саобразна светоотачкој науци и профетапостолошком научењу. Видимо да спољашња наука се у доста ствари

⁵Свети Василије Велики: Шестоднев, Светосавље. орг, 2009, стр. 23

приближава светоотачкој и профетапостолошкој науци. Тамо где се она удаљава она неће бити ни праћена ни прихваћена од стране православних хришћана. То не значи да ће она инославно–инквизиторски бити прогоњена и уништавна, али ако она одступа од Истине и хришћани ће одступити од ње.

У својим Омилијама на књигу Постања Јован Златоусти каже да је васељена бесконачна⁶. Зашто овакав став? И каква је природа бесконачности? Не постоји само једна бесконачност и то су Свети Оци одлично знали. Они су знали за разлику у схватању појма бесконачности. Теолошки појам бесконачности везује се за Бога. У философији бесконачност се одређује као оно што нема почетак и крај и нема димензије. Шта је то и на шта се односи, философија не даје одговор. И на крају појам бесконачности у математици суштински се односи на геометријски појам тачке. У једном од своји писама патријарх Арсеније III Чарнојевић записује:

"Свагда пак превишњем и прештедром Богу сведржитељу, милосрђа свога саниспуштајућем, по горе успевајућем псаломнику вапајући говоримо: уздигни силу твоју и приђи спаси нас, ох предивно, ох превелике и пресладостне радости, о пребесконачно и човеком недомишљено божествено произволително смотрење."⁷

У последњем делу овог навода видимо да Арсеније говори о *пребесконачном божественом произволителном смотрењу*. Дакле по патријарху Арсенију богопромисаоност је нешто Пребесконачно, оно што претходи и што је Пре бесконачности и оно што превазилази и надилази сваку бесконачност, па тиме Је не можемо сместити у раван било које бесконачности. Али и разлика у теолошком, философском и математичком одређењу бесконачности стоји као важећа и битна.

Схватајући те разлике Златоусти схвата шта значи бесконачност васељене. То је оно што у књизи Постања се односи на појам БЕЗДАН. Бездано је оно што нема дна, дакле оно што нема краја, нема конца, нема кончине. Бездан је оно што је равнопојмовно речи бесконачно. И тиме је Богопромисаоност пребесконачна, јер је пре тог првобитног Бездана. Она ствара ту првобитну безданобесконачност – праелементарност земље.

Видимо да је светоотачка наука заправо свеобухватила све појмовно и сагледатељно у својим расуђивањима. Она је обухватила и оно што не могу модерне науке да обухвате и зато је дала много више и у односу на савремено доба. То је наука коју тек треба да достижемо и да јој радосно следујемо. Још друштвени колективи нису се попели на овај степен свести светоотачке и профетапостолошке науке. Потребно је тек досегнути онакве личности као што

⁶ Свети Јован Златоусти: Омилије на књигу Постања, Светосавље.org, стр. 10

⁷ ГЛАСНИК СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА, књига XXXIII, У БЕОГРАДУ У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ 1872., стр. 163

су Василије Велики, Јован Златоусти, Григорије Ниски, Јефрем Сирин, Августин Хипонски и многе друге Оце који су откривали тајне постања Господњим Знањем, у Господњем Знању, из Господњег Знања. Богопромисаона пребесконачност нам је дала овакве личности да би нас училе Божјим учењем и да би нас просветљивале науком Господњом. А та наука није неко моралистичко излагање, него откривање тајни постања кроз божествено пребесконачно смотрење.

Тако долазимо и до оне главне теме у нешем излагању. У овој главној теми, такође ћемо видети како је временска и историјска стрела погодила у само средиште неких научних проблема који су се појавили у двадесетом веку.

Наиме, са релативистичком теоријом и квантном механиком дошло се до идеје да је васиона настала из једне тачке и да је почела да се шири да би постала овако преогромна. Сам проблем је било то што општи закон гравитације, који је Њутн поставио, је стајао као нешто што се не може у "модерној" науци заобићи. Ако гравитација као сила учествује у свим процесима у васиони, и она, такође, обликује васиону, како је васиона могла да се шири ако гравитација као моћна сила привлачења управља том васионом? То је био један научни проблем који је ваљало премостити тако да се добије да вуци буду сити, а да овце буду све на броју. Почело је да се говори о тамној енергији као сили јачој од гравитације која обезбеђује ширење васионе и смишљане су разне варијанте решење. Онда је научник Алана Гут⁸ дошао да одређених решења која су понудила једно вековно решење проблема који је мучио научнике претежно западне хемисфере. А један од тих кључних проблема јесте како довести у равнотежу неке врло утемељене поставке њутновске физике са теоријом релативитета и квантном механиком. А проблем гравитације био је кључни и непремостив.

У својој раду *Инфлација* Гут је дао одређено математичко–физичко решење проблема који је био један од кључних проблема "модерне" науке. Гут је у свом раду истакао да негативни притисак производи репулсивни (одбојни) облик гравитације⁹ и тиме је Гут дошао до концепта репулсивне гравитације (одбојне теже) која је деловала у обрнутом смеру. Природа гравитације је у почетку настанка универзума била не привлачна, већ одбојна и то је обезбедило ширење Васионе. Гут то и закључује речима: "Гравитациона репулсија узрокована негативним притиском покренуће област у период излагајућег ширења."¹⁰

У овој Гутовој реченици видимо како настаје ширење Васионе која је покренута гравитационом репулсијом. Та репулсија (одбојност) обезбеђује

⁸ Алан Гут (1947), физичар који је највише радио на инфлаторној теорији ширења васионе и у том пољу дао је највеће доприносе

⁹ Inflation, ALAN M. GUTH, *Massachusetts Institute of Technology, Carnegie Observatories Astrophysics Series, Vol. 2: Measuring and Modeling Universe, 2004 ed. W. L. Freedman (Cambridge, Cambridge Univ. Press), стр. 2*

¹⁰ Исто. 5

ширење Васионе. Да би што боље образложио ове своје поставке Гут је покушао да објасни како долази до те значајне инфлације Универзума, до тог тако муњевитог ширења:

"Инфланаторни механизам производи целокупни универзум почевши суштински од ничега, тако да би се неко природно питао одакле долази енергија за овај универзум. Одговор је да долази из гравитационог поља. Универзум није почео са овом огромном енергијом ускладиштеном у гравитационом пољу, већ гравитационо поље може да снабдева енергијом зато што његова енергија може да постане негативна без ограничења. Све што се више и више позитивна енергија материјализује у облик свагда–растуће области напуњене са високоенергетским скаларним пољем, све више и више негативна енергија материјализује се у облик ширеће области са гравитационим пољем. Тотална енергија остаје константна са врло малом вредношћу и може тачно бити нула. Нема ничега познатог што може да смести било какво ограничење количине инфлације, а што може да се деси док тотална енергија остаје тачно нула."¹¹

Из овог Гутовог исказа видимо како је настало, бар по њему, ширење универзума и како је Васиона се покренула у процес ширења. Да би ово поткрепио додатним чињеницама Гут се позвао на експеримент са Хабловим телескопом:

"(2) Хаблово ширење

Хаблово ширење се такође узима здраво за готово, будући да о њему сви знамо из најранијег читања космологије. У стандардној Фридман – Робертсон – Вокер космологији, Хаблово ширење је део листе постулата који одређују првобитно стање. Али инфлација у ствари нуди могуће решење како је Хаблово ширење почело. Репулсивна гравитација заједно са лажним вакуумом је баш оно што је Хабл одредио. То је тачно она врста силе која је потребна да покрене универзум у образац кретања у коме сваки пар честица се покреће одвојено са брзином пропорционалном њиховом одвајању."¹²

И овим излагањем Гут нам је још више појаснио идеју репулсивне гравитација кроз чувени Хаблов експеримент који показује да се објекти подједнако удаљују од планете Земље. То је био јасан доказ ширења универзума. Наравно он је суштински изведен из Фридманових¹³ једначина, али је Хаблова емпиријска потврда дала потпуни значај овом открићу. Гут је попунио ове претпоставке решењем које је изнео у концепцији репулсивне гравитације. И ово су заиста неке од последњих крикова "модерне" науке. Како

¹¹ Исто. 5, 6

¹² Исто. 6, 7

¹³ Александар Фридман (1888 – 1925) руски математичар који је успео математички да докаже да је Васиона настала из једне тачке.

ће се даље развијати путање научних истраживања по питању настанка Вационе само Господ Бог зна. Засад је тако како је и "модерна" наука иде путањама којима иде. Али зашто смо ми све ово писали? Зашто смо све ово изложили и указали на неке помало и сувопарне научне закључке? Шта нас је на ово покренуло? Можда баш она стрела која из далеке прошлости погађа у центар садашњих дешавања. У овом случају садашњих научних дешавања.

Наиме када будемо упоредили делове текста Алана Гута са том стрелом која је долетела до садашњих времена у једном писаном облику видели би колики значај одређеног духовног исказа може бити кроз векове и времена.

Тај исказ се написао негде у тринаестом веку и изашао је из ума и пера двојице средњовековних српских писаца. А тај исказ гласи овако: "И када је био веома печалан док је путем ишао, наиђе на њега заборав, и нађе други извор светог Духа, који је с друге стране тачно извор весеља, и који је сладио и веселио богосветлу његову души; свети Дух, опеван у устима праведника, рече му у уму његовом:

'Онај који је својом заповешћу основао земљу ни на чем и који је раширио неодржиму тежину и који је на непомичном камену утврдио своју цркву, тај исти помоћи ће ти свесилном руком, и све ће ти успети на добро поспешењем светог Духа, да цркву твоју, велику архиепископију, савршиш часно са прекрасним бојама и са божаственим лепотама и да цео народ твој научиш да последује његовим светим заповестима, и часни рог праве вере узнеће се у твом отечаству.'¹⁴

Овај исказ је забележио Домантијан, ученик Светог Саве, а забележио је речи баш свога учитеља Саве. Доментијан каже да је Дух Свети то рекао у уму Светог Саве, а рекао је речи: **Онај који је својом заповешћу основао земљу ни на чем и који је раширио неодржиму тежину.**

Овај саво–доментијановски исказ говори нам да је Господ–Творац основао земљу=првобитну твар (ни на чем), ни из чега. А запамтили смо шта је забележио Алан Гут: "целокупни универзум почевши суштински од ничега" – "тотална енергија остаје тачно нула". Дакле, ове речи, саво–доментијановске, изречене су неких 770 година пре Гутових исказа. А колико је перипетија прошла "природна" наука са свим своји високонаучењацима да би дошла до закључака двојице "простих" монаха из XIII века.

Други део саво–доментијановске реченице је још интригантнији, јер говори да је Господ–Творац Раширио Неодржиму Тежину. Ова светоотачка наука, светосавска, говори нам о ширењу неодрживе тежине. Гравитација (нлат. *gravitatio*, тежа) привлачна сила између материјалних делића у вациони, под

¹⁴ Доментијан: Живот Светог Саве и Живот Светог Симеона, Просвета Српска књижевна задруга Београд 1988., стр. 140, 141

чијем се утицајем врши кретање небеских тела¹⁵. Дакле, гравитација буквално значи тежа. Репулсивна гравитација, по концепцији Алана Гута, јесте одбојног карактера и обезбеђује ширење Васионе. По саво–доментијановском исказу раширити неодржиму тежину ни из чега првобитне твари земне јесте начин на који Господ ствара васиону, обликује. Дакле, два "проста" монаха знали су за ширење неодрживе тежине, седам векова пре званичне науке. Знали су за концепт репулсивне гравитације пре и њутновске физике–небеске механике, релативистичке физике и квантне механике, и пре гутовске званичне репулсивне гравитације. Знали су за ширење васионе ни из чега, за ширење тежине (гравитације) и тиме ширење целокупне васионе.

По саво–доментијановском исказу Бог је **раширио неодржиму тежину** ни из чега, по званичним научницима из нулте тачке. Наравно слободно закључујемо да се "модерна" наука својим исказима приближила профетапостолошко–патролошкој науци, али само на основу параметара профетапостолошко–патролошке науке ми вреднујемо и оцењујемо закључке других научних образаца и тиме уочавамо њихов истинослов. Наравно, када они одступају од профетапостолошко–патролошког научног обрасца ми се нећемо с њима сложити, али ћемо њихове закључке уважити и поштовати њихов духовни труд без обзира што се са њиховим закључцима не слажемо. Понекад видимо да морају проћи векови да би се неко приближио пророчкоапостолско–светоотачкој науци и мудрости, али ако хоћемо да се угледамо на Оце онда се наоружавамо стрпљењем спремни да чекамо да се до тих закључака дође и кроз хиљаде и милионе година, па и читаву вечност.

Овако нисмо морали дуго да чекамо, свега неких седам векова, али до закључка се дошло зато што је истинит и ако хоће да се прати пут истине, онда се долази до истинитих закључака, јер сам Бог је истина¹⁶. Самим тим видимо да је ово главни параметар за било који закључак који проистиче из профетапостолошко–патролошког поља. Дакле, истина је тај једини параметар и показатељ када је било који закључак у питању. Не искреност, већ истина. Зашто? Зато што је сам Бог истина и тиме се мери свака тачност и чињеничност. Божја чинодејствованост.

Из тог духовног језгра и поља проистиче свака тачност података: научних, философских, књижевних и богословских. Тако и Учитељ Антоније Велики записује:

"7. Немојте се чудити слушајући о врлини и не чудите се због тог имена. Јер, то дело није далеко од нас и није изван нас, већ у нама. Јелини иду у туђе крајеве и плове преко мора да би изучили науке, а нама није потребно да идемо

¹⁵ Милан Вујаклија: Лексикон страних речи и израза, ПРОСВЕТА – БЕОГРАД, 1980, стр. 180

¹⁶ Вук Стеф. Караџић: СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРИПОВЈЕТКЕ, ЗАГОНЕТКЕ И ПОСЛОВИЦЕ, књига друга пословице и у обичај узете ријечи, БИОГРАД, српска краљевска државна штампарија, 1900, стр. 344

у туђе крајеве ради Царства небеског, нити да пловимо преко мора због врлина. Господ је показао да је то излишно, говорећи: *Гле, Царство Божије унутра је у вама* (Лк.17,21)."¹⁷

Овај навод Антонија Великог производи нам питање које нас од самога почетка погађа: Како су "прости" монаси знали оно што је комплексно научењаштво открило доста касније? Одговор је већ на самом почетку дао Доментијан: свети Дух, опеван у устима праведника, рече му у уму његовом. Доментијан на самом почетку нам приповеда како је Свети Сава дошао до знања да се раширила неодржима тежина на ничем и ни из чега. Он је дошао до тога знања Духом Светим. У Петокњижју Мојсијевом, већ на самим почецима тог књижевног петоплета, Мојсије Дух Свети назива Духом знања (2 Мој. 31, 3; 35, 31). Самим тим и Доментијан нам казује да је Сава то знање добио у свој ум Духом Светим. И у јеванђељима сам Господ говори да ће Дух Свети научити свему Божје изабранике (Јн. 14, 26). Самим тим добили смо ту новозаветну пуноћу стицања и добијања знања Духом Светим којим постижемо свенауку и постајемо свеучени, не зарад неке славе у виду задобијања доброг имена међу људима или због тога да би нам се дивили, већ да би били уведени у славу као Божје својство и да би дошли до Божје истине, а истина може бити само Божја, иначе није истина.

Стицање знања Духом Светим јесте и гносеолошка и методолошка константа код "прости" монаха какви су били Сава и Доментијан. Наравно да су ти "прости" монаси били високоучени људи и њихова високоученост долазила је од Господње свишенауке. Они су ту свишенауку историјски, по Божјој вољи, институционализовали тако да су и училишта правили надахнути том Господњом свишенауком. У њиховом времену, а видимо на основу њихових записа, свишнаука Божја је била главна духовна дисциплина њиховог духовног света. Њом су одређивали сав живот, па самим тим и просветну наставу. Тако је и Доментијан од Саве научио о раширењу неодржиме тежине. Био је његов ученик и као сваки ученик било му је сасвим довољно да уђе у духовну раван свога учитеља и у духовну раван Свеучитеља Господа. То је испуњење ученика, да постане као свој Учитељ (Јн. 6, 40).

Ушавши у раван свога учитеља Саве, Доментијан је схватио да је ушао у учитељство Духа Светога и тиме је спознао Саву као ученика Духа Светога који од Духа Светога прима свишенауку у ум свој. Дишући и живећи том свишенауком знали су ти "прости" монаси да им се све надодаје и да ће од свега добити сувишка (Мат. 6, 33). И то су сазнавали Духом Светим. Свишенаука која је долазила у њихов ум била је сазнавање Духом Светим, била је говорење Духом Свети и била је говор Духа Светога боголиком уму људскоме. А тај говор

¹⁷ Добротољубље, том I, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 1997, стр. 11

Духа Светога уму људскоме било је нешто најважније за оне који су тај говор слушали. За Саву и Доментијана.

За Саву, Доментијана, Антонија Великог значајнији је тај говор Духа Светога као такав више него сам садржај који Дух Свети излаже о овом свету, постању, човеку. Зато западни човек доживљава долажење до истина о овом свету, постању и човеку као неко велико откриће и обично нарцисоидно сматра себе генијалним што је дошао до тих истина. Тобож успео је то да постигне ван Бога и без Бога, али речи велеученог Милутина Миланковића обавезују нас у том погледу да преиспитамо такав став:

"Са свог обитавалишта, завитланог вековним вихором, открио је човек, тај сићушни створ, законе које слуша цела васиона, упознао је кретање звезда и њихову судбину.'

Значи да је дух оног сићушног створења ипак нешто више, нешто што стоји изнад мртве материје. Назовите га божанском искром, па ћете лако разумети како наука испитује историју Земље."¹⁸

Самим тим и овај веленаучник, који је заиста генијалан, није могао да дође до другог закључка него да човек божанском искром у себи открива значајне истине природе и васионе.

За оне "просте" монахе та божанска искра у човеку важнија је и примарнија него открића која она са собом доноси. Само секундарци даваће секундарним вредностима примарност у односу на примарно. Примајући божанске информације од божанског извора они су се залетели према самим тим информацијама, мислећи да ће на тај начин доћи до божанског, потпуно пренебрегавајући онај сами први божански извор који их је снабдео том божанском информацијом. Чудна самопротивречност.

Код оних првобитних сам божански извор ће бити много важнији, а информација ће бити другостепеног значаја, јер она сама није ништа без тог божанског извора. Они неће ићи неким зачараним кругом по коме преузету информацију од Извора неће приписати том Извору већ себи, а том информацијом ће покушати да дођу до Извора без Извора. Секундарци би да открију почетак универзума, а ако их упитамо зашто, што је то толико битно, питање је да ли би нам дали неки јасан одговор. Зашто је битно знати како је настао универзум и што је то толико важно за наш уобичајени живот? Па и није. Битно је за њих да сазнају постоји ли или не постоји Бог, јер ако кроз причу о васиони не могу да реше и питање Бога схватају да онда и прича о васиона са било каквим исходом је бесмислена и непотребна.

Они који теже за Првообразним непосредно се обраћају првенствено Извору и из Извора и са Извором преузимају сва извешћа која им Извор доноси

¹⁸ КРОЗ ВАСИОНУ И ВЕКОВЕ, једна астрономија за свакога, Написао МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ, ЈУГОИСТОК – у Београду 1943, стр. 248

са собом. Такви су били Сава, Доментијан и Антоније Велики, Григорије Ниски, Василије Велики и Јован Златоусти. Такав је донекле био и Милутин Миланковић. Божански извор јесте онај давалац божанског извешћа о творевини и постању. Само са тим Извором могуће је спознати истине о васиони, постању и човеку.

И питање које нас занима јесте једно универзално питање које постављамо овим тринаестовековним калуђерима, а то питање јесте: Како сте знали за овако нешто? И на то питање скоро непосредно нам одговара Свети Сава у својим списима:

"О владавини његовој и држави његовој не исписасмо по реду, што слушасмо и видесмо, да се не умноже речи. Јер сам Бог зна, а ни од људи није скривено колики је био његов подвиг за нас и за људска незнања, овога блаженога мужа, господина нам и учитеља, који има Соломонову премудрост, Давидову кротост, Јосифову добру нарав; свима диван и страшан владар владарима и господар господарима, и просто рећи други му неће бити раван. Зато ћу о овоме укратко изложити, да се не умножи писање."¹⁹

Најзначајнији склоп који је овде Сава изнео јесте: **сам Бог зна, а ни од људи није скривено колики је био његов подвиг за нас и за људска незнања.** Дакле, имамо да Сам Бог Зна – од људи није скривено – за људска незнања. Па на питање како су они то знали долази нам одговор: сам Бог зна. Сам Бог зна како су то знали и сам Бог зна како знају, сам Бог зна да знају, сам Бог зна да су од Бога и добили та знања. Дакле, Божјим знањем они су спознали и тајне универзума и настанак васионе. Склоп: сам Бог зна улази у сасуд људског незнања и тада од људи ништа није скривено, постаје им све откривено. Тако и Сави Божјим знањем (сам Бог зна) постаје откривено његовом незнању да је Бог створио земљу (првобитну твар) и да је раширио неодржиму тежину. Дакле, Божјим знањем, испуњавајући наше незнање, знамо да нам Божје знање открива скривено, да нам открива начин како је настао универзум и да кроз то долазимо до Божјег знања. Божјим знањем кроз знање о ономе што припада Богу долазимо до Божјег знања. Божјим знањем знајући Божју творевину улазимо у Божје знање. Божјим знањем знајући Божје знање о творевини и постању и о тајни постања, Сава и Доментијан објављују баш то Божје знање. Божјим знањем струјећи кроз богознање творевине долази се до Божјег знања. Полазећи од Божјег знања и примајући Божје знање они тим Божјим знањем откривају творевину да би ушли у Божје знање. Они Божјим знањем пролазе кроз Божје знање творевине баш зато да би досегли Божје знање. Божје знање свишег низпуштајући се у људско незнање открива људском незнању Божје знање творевине да би га сјединило са Божјим знањем. Јер сам–Бог–зна јесте константа Божјег знања независно од тога да ли се оно открило или није, али, по

¹⁹ Свети Сава: Сабрани списи, Просвета, Српска књижевна задруга, Београд, 1986., стр. 99

Сави видимо да Божје знање неће од људи да буде скривено зато што је насушно потребно људском незнању, оно је насушна потреба људског незнања.

Ови високоучени духовници свишнауке искрено исповедају људско незнање. Они признају своје незнање, не крију га и не праве се "свезнајућим" паметњаковићима, већ на основу свог искреног исповедања они схватају неопходност Божјег знања у сваком људском поступку без ког човек не би могао ни да постоји, без ког Творевина не би могла да настане. Зато је Божје знање неопходно њиховом људском незнању, потребно је да испуни празну посуду људског незнања да би човеку открило Божје знање, које он користи, да би кроз богознања свега попео се лествицом Божјег знања до Божјег знања.

Празна посуда људског незнања била је од самога почетка испуњена Божјим знањем, али човековим падом она је постала опет празна, непрестано, као Адам који је плакао на вратима Едема, она је вапила за пуноћом Божјег знања у себи. Божјим оваплоћењем поново је та празна посуда се испунила Божјим знањем и човек је постао испуњен Божјим знањем тј. изнутра осветљен Божјим знањем. Оно је боголиким стварањем од искона било у њему, али затрпано тамо знања коначно је постало ослобођено када је Бог постао човек. Божјим постанком човечјег поново се пројавило Божје знање и испунило је свеукупно људско незнање и празна посуда људског незнања поново је испуњена живом водом Божјег знања. Као и свака празна посуда која свој смисао налази у испуњењу одређеним садржајем тако и људско незнање је свој смисао налазило у испуњењу себе Божјим знањем.

Човек свакако има и ту Богом задобијену моћ да изборно себе сурва у провалију таме незнања и да себе испразни од Божјег знања, да проспе Божје знање из свог сасуда незнања и да себе остави само у празнини незнања. Али и то је Божје предзнање предодредило за човека, његову изборност. Богопромисони ток користи људско незнање у благоуслереном правцу дајући му увек подстицај за Божјим знањем, јер имати Божје знање у себи јесте најузвишеније начело које човек може имати у себи. Имајући Божје знање он има знање о свему да би у коначном обрачуну Божјим знањем у потпуности се уселио у Божје знање.

Када је Господ у својим последњим часовима указао да је Вечни Живот да се позна Бог и онај кога је послао Исус Христос (Јн. 17, 3), а Он је за себе рекао да је Пут Истина и Живот (Јн. 14, 6) тиме је Он означио Себе као Богопознање тј. Он је то Божје знање које је испунило празнину људског незнања и Он је то учинио Својим Оваплоћењем. Зато настајући кроз Божјег Логоса Знања ми долазимо од тог Божјег знања, спознајемо и живимо кроз то Божје знање и на крају имамо испуњење у том Божјем знању. Зато Сам Господ Зна и из тог врела: Сам Господ Зна, нама долазе божанска извешћа о свету и човеку, од знања најситније честице до знања универзума и метауниверзма.

Псалмопевац казује: Господ је честица моја (Пс. 16, 5), али и: Ти си саздао васиљену и што је год у њој (Пс. 89, 11). Дакле и ови Псалми говоре да нам мора све доћи из Божјег знања, јер све је Логос знања саздао и Он нам једини може рећи тајне Постања Његовог.

Напор неких духовности је у томе да се дође до Божјег знања без самог тог Божјег знања. Да се некако заобиђе сам Бог који јесте Божје Словознање и да се мимо њега дође до Божјег знања. А ту могућност може да дозволи једино опет онај који је Словознање тј. сам Бог. А Бог зна да ли то дозвољава или не.

Логодинамика Божјег знања и људског незнања нам говори да никада и никако се не може доћи до Божјег знања без тог самог Божјег знања. Чак и ако желимо да зобиђемо то Божје знање не можемо то учинити без Божјег знања и самим тим ако неко и дође до неког спознајног решење оно се постигло искључиво Божјим знањем. Само што је метод Савин и Доментијанов непосредни метод. Они непосредно своју духовну полазишну тачку имају најпре у Божјем знању и из њега Божјим знањем крећу се кроз Божје знање творевине и човека да би кроз кретање Божјег знања дошли до самога ушћа у Божје знање.

Имајући сам почетак у Божјем знању они крећу из тог Божјег знања и кроз божанско извешће Божјег знања о свему они све Божјим знањем кроз Божје знање спознају доводећи себе до пуноће Божјег знања. Божанско извешће о творевини и постању и о свему јесте производ Божјег знања који постаје другостепена извођеница самог Божјег знања. То божанско извешће јесте извешће и о ширењу неодржиме тежине и о земљи – првобитној твари и о њеном настанку ни из чега. Када спознајемо биће овога света и целокупну творевину ми то не спознајемо независно од Божјег знања како су неки мислили који су кривословно протумачили речи апостола Павла: "Јер што је на Њему невидљиво од постања свијета умом се на створењима јасно види, његова вјечна сила и божанство, да немају изговора" (1 Рим. 1, 20). Шта се то види на творевини? Божја сила и Божје божанство. Дакле и овде Божјим знањем се кроз божанско извешће ствари види сила и божанство Божје, а све то има опет пуноћу у Божјем знању. Тако и Сава и Доментијан нису могли другачије да нас известе о поступцима у Божјој творевини него Божјим знање кроз божанско извешће твари. Тиме су нас Божјим знањем кроз Божје знање божанског извешћа твари привели Божјем знању у потпуности и тиме су испунили наше празне сасуде Божјим знањем опремајући нас свим даровима Божјим који су нам неопходни да би дошли до богоједињења.

Да Божје знање има своје богоделоване, практично–примењиве, стране, што не значи да су оне пресудне у стицању Божјег знања, говори нам и Друга Књига Мојсијева:

"И стаде радити Веселеило и Елијав и сви људи вешти, којима беше Господ дао мудрост и разум да умеју радити сваки посао за службу у светињи, и све

што је заповедио Господ. И позва Мојсије Веселеила и Елијава и све људе веште, којима Господ даде мудрост у срце, које год подиже срце њихово да дођу да раде тај посао" (2 Мој. 1, 1–2).

Видимо и на основу ових сведочанства да деловање Божјег знања у правцу неке вештине и делатности није нешто без значаја. Дакле, Божје знање прати и све поступке вештина и делатности која су људима потребна у животном смислу. Видимо да се и то чини из Божјег знања, кроз Божје знање у Божјем знању.

Сада када смо се дохватили праксеологије Божјег знања, праксеологије или делословља онога: сам–Бог–зна, морамо да видимо ту делословну страну која је примењива у непосредном људском животу. И ту праксеологију Божјег знања доноси нам само Божје знање, Божје Словознање:

"Трудите се не за јело које пролази, него за јело које остаје за живот вјечни, које ће вам дати Син Човјечији, јер овога потврди Бог Отац. А они му рекоше: Шта да чинимо да бисмо творили дјела Божија? Одговори Исус и рече им: Ово је дјело Божије да вјерујете у Онога кога Он посла" (Јн. 6, 27–29).

Из ови речи Господњих долази нам јасна одредница вере која је Богопотврдни чин. Бог Отац потврђује Бога Сина, Бог потврђује Бога и тиме излива на људски род Богопотврдни чин, Божје дело. Вера је Божја потврда и Божје дело, а то је само језгро делословља (праксеологије). Дакле вера=дело=потврда Божја јесте истинска пракса Божјег знања и она се некако највише показује у монашкој икономији (домостроју). Монаси се баве скоро свим људским духовним делатностима које чак не можемо све ни побројати. Они се у основи баве науком, мудрописом, богословљем, уметношћу, књижевношћу, градитељством, архитектуром, кулинарством, пољопривредом и многим другим делатностима. Они се баве просветом и образовањем, имају монашке школе које су по много чему високоучене установе. Они су један крајње непосредан и иконици пример праксеологије Божјег знања. Они су једно непосредно струјање Божјег знања кроз људско незнање. Потпуно отворени за Божје знање у потпуности се препуштајући Божјем знању они овладавају многим делатностима и вештинама руковођени Божјим знањем и сами признавајући своје незнање: Не знам. Бог зна.

Монаси постају врхунски у многим производњама: вина, воска, икона, кандила и сасуда, дубореза и многих других производа. Све идући са молитвеном формулом на устима и у срцу: Ја не знам. Сам Господ зна. Они се у потпуности препуштају Божјем знању у свакој својој делатности, било да се ради о сазерцању, било да се ради о делању. Они све раде сагледелатељно. У крајњем јединству сагледања и делања, кроз које струји сила Божјег знања, монаси показују каква јесте истинска пракса Божјег знања, какво јесте право делословље Божјег знања.

Такви "прости" монаси, као што су Сава и Доментијан, били су истински прваци пракције Божјег знања, били су истински витезови делословља Божјег знања. Од најситнијих делања до најузвишенијих сазерцања они су ходали по стази Божјег знања непрестано пратећи ту златну нит свеприсутства Божјег знања. За њих је све било у Божјем знању, од најситнијих честица до свеопште васељене. И њихово биће било је потпуно и до краја у Божјем знању и Божје знање је било потпуно и до краја у њима.

Јер Божје Знање јесте Реч Божја–Логос, Словознање Божје=Христос Богочовек. Они су били дубоко свесни да из тог Божјег Знања је настао свет, да је кроз Божје Знање све постало и да у Божјем Знању све постоји.

Божјим знањем знајући да из Божјег знања им долазе сва божанска извешћа, Сава и Доментијан су схватили и да та другостепена порука која је дошла из говора Духа Светога њима јесте нешто чему богоугодно треба посветити пажњу. Зато је та порука записана на страницама Доментијановог житија о Светоме Сави. На исказање Божјег знања надодаје се божанско извешће о тајнама постања. Божанско извешће о томе на који начин је настао свет и како је Господ раширио незадрживу тежину јесте значајно за светоотачку науку искључиво само зато што долази из пиросфере Божјег знања. Из средишта тог Божјег знања долази и водоскок божанског извешћа о карактерологији васионе. И зато је то битно за светоотачке научнике, баш зато што из "сам Бог зна" долази оно што од људи није скривено, та откривеност Божјег знања према човеку. То и јесте једно од обећања Господњих: "Јер нема ништа тајно што неће бити јавно, ни скривено што се неће дознати и на видјело изаћи" (Лк. 8, 17); "А ништа није скривено што се неће открити, ни тајно што се неће дознати" (Лк. 12, 2). Самим тим откривеност Божјег знања "простим" монасима била је духовна насушна потреба њиховог дубинског трагања. А Божје знање стоји како стоји било да је у сенци скривености, било да је на виделу откривености. Божје знање се покреће према човеку и тада пред човеково биће стаје као видело откривености, зато што је то човекова дубока духовна потреба. Када се Божје знање покрене и открије, онда човек добија као надодати дар и божанско извешће о Творевини, о себи, о свету у коме живи и који је кроз Божје Знање и постао.

Божанско извешће као оно што се надодаје на Божје знање и на исказање тог самог Божјег знања јесте оно што је потребно човеку по самој Божјој процени и одлуци. Код Божјих угодника оно прескаче векове и мукотрпне историјске процесе доносећи у магновењу Божје решење људима за многе духовне загонетке.

Нико не оспорава дуге историјске процесе који траже дуготрајно решења. Видимо да и монашки подвижници када пишу ова своја божанска извешћа они не инсистрају на њима, они их никоме не намећу, али их сведоче као божанска

извешћа истине која сматрају дужним да објаве. У својим списима Јован Лествичник бележи:

"Ко у разговору с другим људима упорно настоји да наметне своје мишљење, макар било и тачно, треба да схвати да болује од болести ђавола."²⁰

Ова поука Јована Лествичника била је истинска метода наукословља светоотачких научника. Они никада нису хтели да наметну своје мишљење другима, чак, иако је оно било увек истинито, али су ту истинитост увек излагали и сведочили онима који су то хтели да знају. Дакле, никада људе нису ускраћивали за божанска извешћа, али нису ни та божанска извешћа наметали људима нити су се китили тиме као неки пауни или петлићи. Неке културе и цивилизације немају овакав ненамтељив став и врло често ките се перјем божанског извешћа, а при том одбијају да признају да се ради уопште о неком божанском извешћу. И опет на снази имамо покушај постизања знања без Божјег знања и сматрање да се без Божјег знања може успоставити чак и најмање знање. Али Божјим знањем морамо знати да је свако знање одређено Божјим знањем и да је саткано и саздано Божјим знањем.

Видимо да и божанско извешће као такво, иако је секундарни производ Божјег знања, некада не заузима уопште пажњу већине људи. Њега само објаве Божји изабраници, али већина људи до тога као да и не допире. Баш овај пример Саве и Доментијана више је него симптоматичан. Требало је да прођу векови да би се дошло до овог решења и колико се научних дисциплина изродило да би се дошло до закључка двојице "простих" монаха. Прошла је и класична физика и релативистичка и квантна и тек данас долази се до закључка божанског извешћа о Творевини који су саопштила два високоучена–проста монаха. Зашто је то тако? Сам Господ зна зашто је то тако, али од људи то није скривено и открива се нашем људском незнању. Божје знање улази у наше незнање и испуњава га тако да Божјим знањем знамо зашто је то тако.

Пре свега Бог нам је објавио да ће многи први постати последњи, а многи последњи први (Мат. 19, 30) и да ће одбачени камен постати темељ, оно главно, Прво (Пс. 118, 22). Ове божанске ставке јесу ставке Вечности и оне као такве важе за читаво време и историјско трајање: "Небо и земља проћи ће, а речи моје неће проћи" (Лк. 21, 33).

Самим тим сам Бог зна да је изабрао и дао високо учење божанског извешћа овим високоученим–простим монасима. Један од тих монаха је онај који се одрекао принчевске титуле и погрузио је себе у добровољно сиромаштво, а Господ Бог и Спас наш Исус Христос га је подигао у степен Светога Оца Цркве, онога који је изнедрио светоотачку науку и којом је објавио Богом предано му божанско извешће. Његов ученик је то ставио у своје списе и тиме запечатио ову светоотачку науку кроз векове да се њоме људи уче, кроз божанско извешће,

²⁰ Свети Јован Лествичник: Лествица, Верујем. орг, стр. 32

Божјем знању. Све је некако у рукама светоотачких научника тако једноставно и лако. А за овакве закључке било је потребно покретање читавих цивилизација, много енергије и труда. Док су то светоотачки научници излагали у једној или две реченице. Али то је сасвим разумљиво за оне који су даропримци Божјег знања. Они све чине из Божјег знања, они се управљају и усмеравају Божјим знањем, они живе само у Божјем знању. Они су наследници Божјег знања и богоносни богознанци. Као носиоци Божјег знања они су били објавитељи божанских извешћа, иако су те речи оне речи које неће проћи оне су биле онај камен одбачени и оне нису имале значај ни у њиховом времену, па ни кроз многе историјске епохе. Зато што су централне теме биле оне које су требале тек у историји да дођу до ових закључака божанског извешћа. Као нешто што је ту пред нама, а ми не можемо да га приметимо и када га приметимо дође нека наша мама или бака и каже нам да је то увек и било ту само га је требало приметити, а оне су то знале од самога почетка.

И ови наши светоотачки преци били су они који су Божјим знањем већ знали за ова божанска извешћа и њихови списи су као речи које нам родитељски говоре да је све већ одавно било ту и да је све то само требало приметити, а они су то приметили Божјим знањем и Божјим знањем су нам то саопштили. Вероватно их у томе није разумела ни њихова средина која је била православна и која је свесрдно неговала православну духовност, али носиоци Божјег знања јесу они Божји угодници и Божји изабраници који морају говорити истине које им је предао Бог, Бог који им је дао знање о извешћу творевине и постања. Они су то по своме богоугодништву морали да саопште, без обзира да ли их њихова средина схвата, без обзира да ли их ико схвата. Божјим знањем знајући они су то свесрдно излагали спремни да чекају векове да би Божје просветљење открило људима смисао и значај тих речи. И њихова духовна стрела у облику записа погодила је у данашње време сами центар одређених научних расправа, баш зато што је то Божје знање предредило и преназначило.

Без неке нарцисоидне претенциозности ови високоучени–прости монаси су једноставно само сведочили Истину, они нису бринули уопште о себи, потпуно се препуштајући руковођењу Божјим знањем. Дишући богопромисоним током и струјањем они су само хтели да изврше Божју вољу на корист и спасење народа и целокупног људско рода зато што долажење у познање Истине истовремено је и само спасење сваког човека (Тим. 2, 4). Зато су себе потпуно претворили у сасуде Божје благодати и у оруђе Божјег домостроја. Они нису размишљали о другостепеном ефекту својих исказа колико о томе како и на који начин ће угодити Богу, а самом Господу су препуштали да их води тим богоугодним стазама. Подвиг је био тежак и мукотрпан и намењен да га изнесу само богоносци. Угађајући Богу они су препустили и да Бог њима угоди облагдајући њихов боголики ум и оплемењујући њихово незнање Божјим

знањем. Дубоко у језгру људског незнања Божјим знањем откривено је Божје знање у човеку и потпуно се избрисала речца Не испред речи Знање. А то је оно што је најбитније у подвигу ових високоучених—простих монаха. Толике жеље и ишчекивања људског рода добила су своју пуноћу Божјим доласком, а онда су Божји усвојеници кроз читаву историју проносили Божје знање желећи што више да приближе људски род спасењу и избављењу из таме незнања.

Божје знање као хтење Божје за свелудско спасење. Божје знање као дар који ослобађа од незнања и који избавља људско незнање из таме незнања. Божје знање као једино знање. Из тог Божјег знања произилазе и многа мања знања у виду божанских извешћа. Божје знање као благодатно струјање испуњава човеково биће и осветљава са свих страна ивице и крајеве тог, људског незнања.

И сами полетни стихови Јовановог јеванђеља нам кажу: "И свјетлост свијетли у тами, и тама је не обузе" (Јн. 1, 5). Ова порука говори о Богочовеку Христу који јесте та Светлост, а самим тим она говори о Њему и као о Богознању. Христос Богочовек јесте Вечни Живот, а видели смо и из Јовановог јеванђеља да је тај Вечни Живот истовремено и Богознање тј. Божје знање, Слово знања. Дакле, Божје знање светли у тами незнања и тама незнања не може да га обузме, тако да ће Божје знање увек наћи начин да се изрази и да се људима дарује и да са људима подели своја божанска извешћа о постању, о почетку, о човеку, о васељени, о Себи.

Светлост Божјег знања одувек је светлила у тами људског незнања. Бог поставши човек уклонио је ту таму незнања која је обузимала свако људско срце. И сам поставши Истински Човек Он је обновио људску природу без греха и сенке смрти и тиме је уклонио из људске природе сваку таму незнања и свако незнање. Он је ослободио светлост Богознања у људској природи скидајући са ње окове греха и таме незнања. Обновивши истинског Човека Он је у људском роду поново осветлио Богознање тј. Себе.

Човек почиње од Божјег знања и Божјим знањем идући по стази Божјег знања долази до циљаности Божјег знања бивајући сав у Божјем знању из Божјег знања кроз Божје знање. Сав богоознањен човек постаје прави и истински богознанац и то је пуни смисао и добијања божанских извешћа и излагања божанских извешћа другима. Тиме се човек вежба у Божјем знању, он вежба Божје знање и у излагању божанских извешћа он показује моћ и могућност Божјег знања. Зато Савино и Доментијаново излагање божанског извешћа о оснивању земље (првобитне твари) ни на чему и о ширењу неодржимо тежине само је дубински показатељ Божјег знања кроз божанско извешће о свету и поретку ствари.

Неопходно је и обавезно сведочење чињеничког стања ствари кроз историју. Постигнуће ових високоучених—простих монаха јесте подвизавање у Божјем

знању. Они су били ти који су се учили Божјем знању, који су учили Божје знање и који су се учили од Божјег знања. Како су они то постигли? Сам Бог зна како. Зашто су то учинили? Сам Бог зна да су то учинили из жеље за постизањем Божјег знања. Да ли су у томе успели? Сам Бог зна да су у томе успели и то потврдно сведоче њихови записи и списи које су оставили за собом.

Сам Бог зна да је истински фасцинантан ефекат који су постигли ови високоучени—прости монаси, ефекат научни и спознајни, одјек кроз векове који нам помаже да схватимо да универзалне истине нису ограничене никаквим препрекама и да све разлике духовне, цивилизацијске и културолошке нису супротности већ места универзалних сусрета: научних, философских, уметничких, религијских. Места универзалних сусрета у којима нема места за било какво давање предности једном у односу на друго, него у којима видимо да се све обрће и купа у пребесконачном океану богопромисаоног струјања.

Мандић Давор

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Библија или Свето Писмо Старога и Новога Завета у преводу Ђуре Даничића и Вука Стефановића Караџића, "ГЛАС МИРА".

2. THEORIA PILOSOPHIAE NATURALIS Pa ROGERIO JOSEPHO BOSCOVICH, EDITIO VENETA PRIMA, VENETIS, MDCCLXIII., Ex Typographia Remondiniana.

3. Exchange of papers between Leibniz and Clarke, G.W. Leibniz and Samuel Clarke, Copyright Jonathan Bennett 2017. All rights reserved.

4. ЕВСТРАТИЈЕ ТЕОДОСИЈУ, ВАСИЛИЈЕ Н. МАНИМАНИС, МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ: ДОПРИНОС ВИЗАНТИЈЕ ПРИРОДНИМ НАУКАМА – ВИЗАНТИЈСКИ АСТРОНОМИ И НАУЧНИЦИ, Зборник радова конференције "Развој астрономије код Срба VI" Београд, 22-26. април 2010, уредник М. С. Димитријевић Публ. Астр. друш. "Руђер Бошковић" бр. 10, 2011, 693-706.

5. ТВОРЕНИЯ **СВЯТЫХЪ ОТЦЕВЪ**, въ русскомъ переводъ издаваемыхъ при **МОСКОВСКОЙ ДУХОВНОЙ АКАДЕМИИ**, Томъ тридцат седмой., ТВОРЕНИЯ **СВЯТАГО ГРИГОРИЯ НИССКАГО**, часть первая., **МОСКВА, ТИПОГРАФИЯ В. ГОТЬ.**, 1861.

6. Свети Василије Велики: Шестоднев, Светосавље. орг, 2009.

7. Свети Јован Златоусти: Омилије на књигу Постања, Светосавље.орг.

8. ГЛАСНИК СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА, књига XXXIII, У БЕОГРАДУ У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ 1872.

9. Inflation, ALAN M. GUTH, *Massachusetts Institute of Technology, Carnegie Observatories Astrophysics Series, Vol. 2: Measuring and Modeling Universe, 2004 ed. W. L. Freedman (Cambridge, Cambridge Univ. Press).*

10. Доментијан: Живот Светога Саве и Живот Светога Симеона, Просвета Српска књижевна задруга Београд 1988.

11. Милан Вујаклија: Лексикон страних речи и израза, ПРОСВЕТА – БЕОГРАД, 1980.

12. Вук Стеф. Караџић: СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРИПОВЈЕТКЕ, ЗАГОНЕТКЕ И ПОСЛОВИЦЕ, књига друга пословице и у обичај узете ријечи, БИОГРАД, српска краљевска државна штампарија, 1900.

13. Добротолубље, том I, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 1997.

14. КРОЗ ВАСИОНУ И ВЕКОВЕ, једна астрономија за свакога, Написао МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ, ЈУГОИСТОК – у Београду 1943.

15. Свети Сава: Сабрани списи, Просвета, Српска књижевна задруга, Београд, 1986.

16. Свети Јован Лествичник: Лествица, Верујем. орг.